

ה' י': **אֶת־קִדְשֵׁיו** - הקו"ף בחטף קמץ קטן, והוא נהגה כקמץ קצר מעט.

ה' י"ג: **שִׁכְבַּת־זָרַע** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים שִׁכְבַּת זָרַע.

ה' י"ז: **בְּכַל־חַרְשׁ** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים בְּכַל חַרְשׁ.

וּמִי־הָעֶפֶר - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וּמִן הָעֶפֶר.

בְּקִרְקַע - הטעם מלרע בקו"ף השני.

ה' י"ח: **וּפָרַע** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן.

הַמְאָרְרִים - המ"ם רפה, ובשווא נח"ם. וכן הוא להלן.

הַמְאָרְרִים - הרי"ש הראשונה בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים הַמְאָרְרִים בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט. וכן הוא להלן בתיבה זו. וכן הוא ברי"ש שלהלן ו' כ"ג: **תְּבַרְכוּ**. ולהלן ו' כ"ז: **אֲבָרְכֶם**.

ה' כ"ד: **וְהַשְׁקֵה** - הה"א אינה נשמעת. אך להלן פסוק כ"ז: **וְהַשְׁקֵה** - הה"א במפיק.

ה' כ"ז: **וּתְמַעַל מַעַל בְּאִישָׁהּ** - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים וּתְמַעַל־מַעַל בְּאִישָׁהּ במקף.

ה' כ"ח: **וְנִקְתָּהּ** - הקו"ף בדגש, והשווא נע.

ה' כ"ט: **הַקְּנֹאת** - הקו"ף בדגש, והשווא נע.

ה' ל': **אֶת פְּלִי־תוֹרָה** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֶת־פְּלִי תוֹרָה.

ו' ט': **בְּפִתְעָה** - למבדילים בין הגיית תי"ו רפה לדגושה, יש להקפיד שלא ישמע שקורא בְּפִתְעָה בסמ"ך.

טְהַרְתּוּ - יש אומרים שהטי"ת בקמץ קטן. ויש אומרים שהטי"ת בקמץ גדול.

ו' י"ב: **יִפְלֹוּ** - הפ"א בדגש, והשווא נע.

ו' י"ט: **מִצָּה** - המ"ם בפתח, והצד"י בדגש. והקורא מְצָא בפתח ורפה, משנה משמעות ללשון מציאה.

הַתְגַּלְתּוּ - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

ו' כ': **קִדְשׁ הוּא** - במהפך פשוט, ולא ביתיב פשטא.

ו' כ"א: **זֹאת תוֹרַת הַנְּזִיר** - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים זֹאת־תוֹרַת הַנְּזִיר במקף.

ו' כ"ד: **יִבְרַכְךָ** - יש אומרים שהכ"ף הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח"ם. וכן הוא באות בי"ת שלהלן ז' פ"ט: **וּבְכָבֹד**.

ו' כ"ז: **וְשִׁמּוּ** - הטעם מלרע במ"ם.

ז' א': **וְאֶת־כָּל־פְּלִיּוֹ** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְאֶת־כָּל פְּלִיּוֹ.

וְאֶת־כָּל־פְּלִיּוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְאֶת־כָּל פְּלִיּוֹ.

וַיִּמְשְׁכֶם - יש להקפיד על הגייה נכונה של החי"ת, שלא ישמע שקורא וַיִּמְשְׁכֶם בכ"ף.

ז' ג': **וְשָׁנִי עֶשְׂרִי בְּקָר** - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים וְשָׁנִי־עֶשְׂרִי בְּקָר במקף. וכן הוא להלן ז' ע"ב: **עֶשְׂתֵּי עֶשְׂרִי יוֹם**. ולהלן ז' ע"ח: **שְׁנַיִם עֶשְׂרִי יוֹם**.

ז' ז': **אֲרַבְעַת** - הטעם מלעיל בבי"ת.

ז' י"ג: **מִשְׁקָלָהּ** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי, ולא להוסיף מתג ולהטעים מִשְׁקָלָהּ. וכן הוא להלן.

שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים - מונח לגרמיה, ואינו מונח רגיל עם פסיק אחריו. וכן הוא להלן.

קמץ הבא לפני חטף קמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

²² לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעות הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

²³ כבויקרא ה' כ"ב: או מְצָא אֶבְדָּה וְכִשְׁפָּה נִשְׁפָּעַע עַל שְׁקָר.

²⁴ הטעם מהפך (שהוא טעם מחבר) דומה בצורתו לטעם יתיב (שהוא טעם מפסיק), ויש היכר ביניהם בכך שהייתיב מוטעם לפני הניקוד, והמהפך מוטעם אחר הניקוד. אך כאן שאין ניקוד למטה כלל, ולא ניכר שבא קודם הניקוד, יש טועים להחליף ביניהם.

²⁵ משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת וארא הערה י"א.

²⁶ ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה ל'.

²⁷ הטעם מונח הוא טעם מחבר, ואילו הטעם מונח לגרמיה (שתמונתו כמונח רגיל, אלא שבא פסיק אחריו להודיע שהוא המונח המפסיק) הוא טעם מפסיק, וברך כלל הוא בא לפני מונח רביעי (כגון: אֶת־פְּלִי־עֶשֶׂב | זָרַע זָרַע, וְלָלָךְ | רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ). אך יש פעמים שבא גם לפני טעמים אחרים.

וכאשר בא מונח ואחריו רביעי, ויש פסיק ביניהם, יש להסתפק אם הוא מונח רגיל, אלא שבא אחריו פסיק (פסיק בא רק אחר טעם מחבר, והוא נועד להורות על שהייה, ולא על פיסוק וחבור הענין, שזה מתבטא בנגינה בלבד), או שהוא מונח לגרמיה.

ומכיון שהמסורה מונה את כל הפסקים שבמקרא (היינו את אלו שנועדו להפסקת הענין, ולא את אלו המורים על הטעם מונח לגרמיה), ופסק זה אינו נמנה ביניהם, ממילא אנו למדים שאינו פסיק רגיל, אלא הוא סימן שהמונח שלפניו הוא מונח לגרמיה, ולא המונח המשרת. (רשימה זו של המסורה נמצאת במק"ג במערכת המסורה אות פ'. אלא שהרשימה שם שגויה ומבולבלת מאד, ומובאים בה גם מקומות שברור שאינו פסיק אלא סימן הלגרמיה. אך בכתבי יד רבים מופיעים

²¹ שלא ישמע שקרא ופָּרַה, שהה"א נעלמת. ולקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את העי"ן כראוי, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות. כיון שהמשמעות ניכרת ע"י הפתח שבר"ש. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעות הוא ע"י קריאת העי"ן, אם לא ידגישו את העי"ן כראוי, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות (אמנם, לענין מעשה, גם במקומות שמשנה משמעות, אם הענין מלמד על משמעותו, נראה דאין לחזור בדיעבד (כדמשמע בקריינא דאגרתא ח"א מכתב קל"ט))

²² עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה. ותיבה זו מופיעה בפרשה ו' פעמים, ויש ספרים שבכולם מופיע מתג תחת הה"א, ובספרים המדויקים מופיע מתג רק במופע השני והחמישי (בהם התיבה מוטעמת בטפחה), והשאר ללא מתג.

ומ"מ, לענין נעות השווא, גם אלו שיש בהם מתג נחים הם, ונמנו במסורה בכלל המילים הנקראים בשווא נח למרות המתג. וכן בכל כתבי היד שבדקנו אין מסומן ח"פ תחת המ"ם.

²³ כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

²⁴ וכך מסתבר ע"פ חוקי הלשון, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (כגון הכ"ף שבמילה פָּתַל שכאשר מתארכת המילה מתבטל החולם והופך לקמץ - פְּתִילֵהֶם), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור במילה טָהַר, וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן. וכן נראה שסבר בעל לשון למודים (הובא במנחת שי תהילים פ"ו ב').

²⁵ שהרי כתבו המדקדקים (רד"ק מיכה ב' י"ב ותהילים פ"ו ב', ועוד מדקדקים) שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה שז"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן יש שכתבו שכל קמץ קטן חייב לבוא אחריו שווא נח או דגש, וא"כ

❁ חילופי נוסחאות ❁

ה' ז': **לְאִשְׁרָאֵשֶׁם** / (לְאִשְׁרָאֵשֶׁם)

במרחא מרכא – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"ט"ו ס"ט"ז ס"יז, א"ג א"ד א"ו. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג, קסוטו, ברויאר.

במרחא טפחא – בכתבי היד: ס"ו ס"ח, א"א א"ב א"ה א"ז א"ט א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

ו' ג': **תַּמְיִץ** / (תַּמְיִץ)

במרחא – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"ט"ו ס"ט"ז ס"יז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ט א"י. ~ ובדפוסים: לטריס, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^{כא} ומדברי בן אשר, רד"ק, ר' משה הנקדן, ובשאר ספרי הראשונים העוסקים בכללי הטעמים^{כב}. **בדרגא** – בכתב יד: ס"ג. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, גינצבורג.

ז' ג': **וּשְׁנֵי עֶשְׂרֵי בְּקָר** / (וּשְׁנֵי עֶשְׂרֵי בְּקָר)

במונח מונח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"ט"ו ס"ט"ז ס"יז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ו א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג, קסוטו, ברויאר. **במקף מונח** – בכתבי היד: ס"ו ס"ח ס"יג, א"א א"ב א"ה א"ז. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

^{כא} זה הכלל במשרת התביר: אם יש בין המשרת לתביר שתי תנועות ומעלה, משרתו יהיה דרגא, כגון: וְנִכְרְף אֲתָם (בראשית א' כ"ב). ואם יש פחות משתי תנועות ביניהם, המשרת יהיה מרכא, כגון: וַיִּתֵּן אֲתָם (בראשית א' י"ז). (ושווא נע נחשב כתנועה גבי כלל זה, כגון: וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ (בראשית ה' כ"ט)). ויש לכלל זה י"ג יוצאים מן הכלל שנמנו במסורה (בפרשת משפטים), שבהם מוטעם דרגא אע"פ שיש רק הברה אחת בין המשרת לתביר. ובפסוק זה יש רק הברה אחת בין מקום המשרת לתביר, וכיון שאינו נמנה ביוצאים מן הכלל, מוכח שהוא מוטעם במרכא ולא בדרגא.

^{כב} הכלל והיוצאים מן הכלל (שהובאו בהערה לעיל) נמנו גם בספרי הראשונים העוסקים בכללי הטעמים, כגון בדקדוקי הטעמים לבן אשר (סעיף 19), ובדרכי הניקוד והנגינות לר' משה הנקדן (שער הנגינות, טעם תביר), ובספר עט סופר לרד"ק (דף ל' ע"ב), ובטעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, ועוד. וגם בהם לא נמנה פסוק זה ביוצאים מן הכלל.

ז' ט"ו: **פָּר אֶחָד** – יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים פר-אֶחָד.

ז' פ' **אֶחָד בְּיָבֶקֶר אֵיל אֶחָד כְּבִשְׂאֶחָד בְּיִשְׁנָתוֹ לְעֵלָה** – יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת בְּיִשְׁנָתוֹ, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^כ שבתיבת אֶחָד, ומהרביע שבתיבת בְּיָבֶקֶר, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שרק הכבש לעולה, בעוד שגם הפר והאיל הם לעולה.

ז' י"ח: **יִשְׁשַׁכָּר** – השי"ן השניה לא נקראת, ונקרא יִשְׁכָּר^כ.

ז' נ"ד: **בְּיִפְדֵּהצֹר** – הה"א לא נשמעת, ונקרא פְּדִצֹר. וכן הוא להלן.

ז' פ"ד: **מָאֵת** – יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא מת.

רשימות מסורה שונות, וגם רשימה זו ביניהם, וכגון בכתב יד לנינגרד שמואב בסוף תורה רשימת הפסקים, ושם הרשימות מדויקות ומוסרות רק על פסקים, ולא על סימן הלגרמיה).

וכן ישנו כלל, שכל מונח רביעי, שיש פסיק ביניהם, לעולם הוא מונח לגרמיה ולא מונח ופסיק, פרט לפעם אחת בתנ"ך (ישעיה מ"ב ה': הָאֵל | יְיָ) שהוא מונח ופסיק, ואינו לגרמיה (כלל זה מובא בספרי המדקדקים העוסקים בכללי הטעמים, וכגון בספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם).

^כ בניגון הטעמים המקובל יש נטיה להטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

^כ ע"פ כל המקורות מכל המדקדקים ראשונים ואחרונים (בן-אשר, אבן-עזרא, רד"ק, רמ"ה, מאירי, ועוד רבים), יש לקרוא תיבה זו בשי"ן אחת בלבד, והמנהגים השונים הנהוגים במקצת קהילות לקרוא בשתי שיני"ן, אין להם מקור קדום כלל, אלא התחילו להתפשט לפני כשלוש מאות שנה מאחד שחידש לקרוא בשתי שיני"ן (נחלת יעקב), וכבר דחו גדולי המדקדקים האחרונים את דבריו מכל וכל (המכתב מאליהו על האור תורה, המדקדק רז"ה, ר' שלמה דובנא, רוו"ה, ועוד).